

Д. Є. Степанова
студ. I курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. Д. Гринь

ПРАВОВИЙ ІДЕАЛІЗМ ЯК ФОРМА ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ

Сучасна література пропонує різноманітні визначення такого поняття, як правосвідомість, але зупинимось на одному із них: правосвідомість — це сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання: ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових настанов, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формуються ставлення до права та юридичної практики, ціннісна орієнтація щодо правової поведінки, бачення перспектив і напрямків розвитку

правової системи з погляду забезпечення гідного існування людини, справедливості у міжлюдських стосунках, ефективної організації життєдіяльності держави і суспільства [1, с. 533]. На жаль, у суспільстві доволі часто виникають різноманітні деформації правосвідомості у різних її проявах, які впливають на громадян: вони формують негативне, або навіть вороже, ставлення до права та правової системи в цілому, підривають стабільність та стійкість держави, знецінюють норми права та заважають формуванню правової держави.

Серед різноманітних форм прояву деформації правосвідомості свою увагу ми зосередили на правому ідеалізмі, адже, незважаючи на значну кількість досліджень, ця категорія залишається не в повному обсязі вивченою та зрозумілою. Зокрема, можна виділити таких дослідників правого ідеалізму: П. Баранов, М. Требін, М. Козюбра, О. Волошенюк, Н. Гранат, І. Карпець, В. Коробка, Р. Кузнецов, М. Матузов, О. Мельничук, В. Плетніков та інші [2, с. 2].

Правовий ідеалізм являє собою перебільшення ролі права у суспільних відносинах та переоцінку його можливостей. Варто зазначити, що правовий ідеалізм є більш поширеним серед посадових осіб, ніж серед пересічних громадян. Як і будь-яке суспільне явище, правовий ідеалізм має власні ознаки, на яких ми хочемо наголосити:

- 1) Переоцінка реальних можливостей права;
- 2) Є прихованою формою деформації правосвідомості;
- 3) Є крайнім ступенем вираження правового нігілізму.

Необхідно зазначити деякі з підходів до розуміння поняття «правового ідеалізму» та його співвідношення із таким поняттям, як «правовий нігілізм». Деякі дослідники вважають, що зазначені крайності, незважаючи на їх, здавалося б, протилежну спрямованість, в кінцевому рахунку змикаються і утворюють як би «подвоєне» загальне зло. Іншими словами, перед нами дві сторони «однієї медалі» [3, с. 128]. Інші дослідники допускають можливість ізолюваного існування позачасового й позапросторового світу ідей [4, с. 45] та вважають реальність і право проявами ідеального світу [4, с. 46].

У сучасному суспільстві серед громадян досі не існує уявлення про правовий ідеалізм та його наслідки, в деякій мірі через те, що більшість дослідників наголошують на правовому нігілізмі та не приділяють уваги правовому ідеалізму, який, на нашу думку, є не менш важливою формою деформації правосвідомості із руйнівними наслідками. Як уже було зазначено, правовий ідеалізм є прихованим явищем, адже примарне, утопічне ставлення до суспільства, до права є не настільки яскраво вираженою реакцією, як заперечення норм права та вороже ставлення до правової системи взагалі.

Ми вважаємо, що правовий ідеалізм з'являється через наступні причини: посадові особи державного апарату управління покладають на право всі функції та зобов'язання, тобто, на їхню думку, право можна вважати всесильним інструментом для регулювання суспільних відносин, в результаті нормативно-правові акти чи окремі їх норми не реалізуються належним чином і носять виключно декларативний характер. Як приклад можна навести ст. 1 Конституції

України, згідно якої «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [5]. Тобто, утверджується той факт, що Україна наразі вже є правовою державою, але дане твердження, на наш погляд є не зовсім коректним, адже Україна стоїть лише на порозі до формування та розбудови правової держави.

Однією з причин правового ідеалізму можна вважати те, що органи державної влади під час створення та запровадження нормативно-правових актів ігнорують той факт, що для належної реалізації правових норм необхідні додаткові методи правового регулювання та реалізації норм права (субсидіарні правила, наявність рекомендацій, матеріальні та нематеріальні блага тощо). Доречною є цитата Ш.-Л. Монтеск'є із відомої праці «Про дух законів»: «Когда я отправляюсь в какую-либо страну, я интересуюсь не тем, хороши ли там законы, а тем, как они осуществляются, ибо хорошие законы встречаются везде».

Варто зазначити таку причину появи правового ідеалізму, як відсутність готовності суспільства до змін. Про це свідчить дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» разом із соціологічною службою Центру Разумкова, який провів опитування у всіх регіонах України у грудні 2019 року та отримав такі дані: не вірять в успіх реформ 13% громадян та не готові терпіти матеріальні труднощі заради реформ 25% українців [6].

На нашу думку, Українська держава може подолати прояви правового ідеалізму у суспільстві, або навіть заздалегідь ліквідувати можливість появи правового ідеалізму завдяки наступним крокам: запровадити додаткові методи правового регулювання; посилити контроль за реалізацією правових норм; підвищити рівень правової грамотності населення та правової культури загалом, запроваджуючи обов'язкове вивчення юриспруденції в закладах освіти і науки України; враховувати думку населення шляхом моніторингу та взаємодії із громадянським суспільством; забезпечувати стабільну економічну ситуацію в країні, адже нестабільна та хитка ситуація всередині країни сприяє тому, що на право покладають здійснення функцій, які неможливо реалізувати.

Отже, можна зробити висновок, що правовий ідеалізм є поширеним явищем у суспільстві, незважаючи на те, що дану форму деформації правосвідомості не завжди можливо помітити. Органи державної влади повинні зосереджувати свою увагу на механізмах реалізації правових норм з урахуванням додаткових методів правового регулювання та готовності населення до проведення реформ. Завдяки посиленню механізмів реалізації правових норм органи державної влади мають змогу ліквідувати прояви будь-яких форм деформації правосвідомості та стати на шлях формування нового суспільства із високим рівнем правової культури.

Список використаної літератури

1. Цвік М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. та ін.. «Загальна теорія держави і права», 2009. 583 с.
2. Пампура М. В. Основні форми деформації правосвідомості у перехідному українському суспільстві. *Вісник ХНУВС*. Харків, 2016. № 4 (75), С. 1-10.

3. Матузов, Н. И. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова, А. В. Малько. 3-е изд., перераб. и доп., Москва : Норма : ИНФРА-М, 2020. 640 с.
4. Саух П. Ю. Філософія: навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. 256 с.
5. Конституція України: Закон України від 01.01.2020 №254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 01.04.2021).
6. Реформи в Україні: громадська думка населення-2019. URL:<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya-2019> (дата звернення: 01.04.2021).